

UNIVERSITÄTS-
BIBLIOTHEK
PADERBORN

**Henrici Canisi[i] Noviomagi, Belgæ, Jn Academia
Ingolstadiensi SS. Canonum Profess. Ordinarii & Primarii,
Opera Quæ De Ivre Canonico Reliqvit**

Canisius, Heinrich

Coloniae Agrippinae, 1662

In Tit. XVIII. Qvi Matrimonivm Accvsare Possvnt, Vel Contra Illud Testificari.

[urn:nbn:de:hbz:466:1-62169](https://nbn-resolving.org/urn:nbn:de:hbz:466:1-62169)

Præter naturales possit legitimare. Quocirca & rectè faciunt Comites Palatini, qui dum aliquem actum vigore Comitatus suæ exercent, tenorem privilegii sui inserunt literis à se datis, quo testen-

tur, se talem potestatem habere ab Imperatore: nam & mandatum in Principis scriptis probandum est, l. unica C. De mand. Princip.

IN TIT. XVIII. QUI MATRIMONIUM ACCUSARE POSSUNT, VEL CONTRA ILLUD TESTIFICARI.

SUMMARI A.

1. Accusare matrimonium quid?
2. Accusare qui & ad quid possunt.
3. Idem an & accusator matrimonii & testis esse possit.

Hoc Tit. agitur de accusatoribus matrimonii, & testibus contra matrimonium tamquam illegitimè contractum † Accusare matrimonium nihil aliud est, quam impugnare matrimonium, sive injustum arguere: quemadmodum & testamentum accusari dicitur, quod in officiosè, id est, contra officium pietatis à patre vel filio factum est, l. Qui repudiantis 17, l. Filius 12 D. De inoffic. testam. & l. In arenam 11, C. eod. t. Aliàs accusare frequentiùs significat, crimen intendere contra aliquem in iudicio, l. Qui cum 14, §. accusasse D. De bonis libertor. & l. fin. C. De accusat.

Ut autem summam rem totam contraham, sciendum est, quòd aut agitur ad separationem tori, propter adulterium, & tunc solus admittitur ad accusandum conjux innocens. Innoc. Butt. Panorm. & Præpos. hic ad Rubr. quia hujus tantummodò interest: cum etiam possit remittere alteri adulterium, non separando se ab adultero vel adultera, c. 3, inf. De adult. Latius Navar. in Manuali c. 22, num. 22, in fine. Aut agitur ad dissolutionem vinculi matrimonialis. Et hoc casu si accusetur matrimonium propter consanguinitatem, primò omnium admittuntur parentes, & his deficientibus, proximiores cognati, can. 1, & 2, xxxv. q. 6, c. 3, inf. eod. ubi hæc ratio redditur, quoniam unusquisque, inquit, suam genealogiam cum testibus & chartis, tum etiam ex recitatione majorum scire laborat. Unde hi præ cæteris rectè admittuntur ad accusandum matrimonium. Post cognatos admittuntur extranei, & inter hos antiquiores & veraciores,

quibus consanguinitas nota est, d. can. 1, & 2, xxxv. q. 6. Idem iudicium est de affinitate & publicæ honestatis iustitia, cum hæc impedimenta metiamur juxta gradus consanguinitatis, sicut à me latius declaratum est, ad cap. Non debet sup. De consang. & affinit. & ad c. 3, sup. De sponsal. Si verò matrimonium accusetur propter impotentiam, ut quia alter ad conjugalem actum exercendum frigidus, maleficiatus, vel aliter impotens est, tunc nulli alii ad accusandum matrimonium admittuntur, quàm ipsi conjuges; siquidem horum tantum interest dissolvi hujusmodi matrimonium. Etenim si non ut veri conjuges, saltem ut frater & foror sibi invicem commorari possunt, c. Consultationi 4, cum c. seq. sup. De frigid. & malef. Butt. & Panorm. hic. Idem juris est circa errorem status, ut quia liber nesciens cum serva contraxit, vel è contrà libera cum servo. Nam & hac specie nullus præter liberum vel liberam ad accusandum matrimonium admittitur, cum hunc errorem sibi invicem remittere possint, & de novo consentire in matrimonium, cap. 2, sup. De conjug. servor. & can. Si quis ingenuus, in verb. si voluerit, xxxv. q. 2. Diversum est in consanguineis & affinibus, in quibus novus consensus in matrimonium nihil operatur, quòd id absque peccato fieri non possit, c. Quod super 5, & d. c. Non debet sup. De consang. & affinit.

Sed quæstionis est, an accusator matrimonii idem & testis esse possit? Respondet Præpos. hic ad Rubr. quòd sic, per text. in can. Si dia, can. Episcopis in Synodo, c. Parentela xxxv. q. 6. Quod tamen Panorm. hic ad Rubr. ita demum obtinere vult, si non tamquam accusator, sed denunciator sitis, qui impedimentum detulit apud iudicium. Tunc enim iudice ex officio inquirente posset etiam is, qui denunciavit, simul esse testis, & probat. text. in c. Cum in tua 27, sup. De sponsal. & in c. 4, sup. De testib.

In Cap. primum.

SUMMARI A.

1. Cognatio spiritualis quatenus impedimento sit matrimonio contrahendo.
2. Iud. x. an subditum extra territorium suum citare possit?
3. Iudex extra territorium potest exercere ea, qua sunt voluntaria jurisdictionis.
4. Lite non contestata an & quando testes recipi possint.

FActi species hæc proponitur. Pater filiam suam cuidam civi Parisiensi in uxorem dedit. Hic post aliquot annos, quibus cum uxore vixerat, perpetrat homicidium, & idcirco solum vertit. Eo absente denuntiatur Episcopo, quod inter illum & uxorem suam subsit spiritualis cognatio, ex eo, quod pater puellæ eundem maritum ex fonte baptismatis suscepisset. Quare Episcopus curavit inquiri per literas suas de absente marito, qui expectatus per quinquennium non comparuit. Itaque hæc de re consultus S. Pont. rescribit Episc. Parisiensi, ut si manifesta sit inter eos cognatio spiritualis, aut legitimi accusatores & testes appareant, post adhibitam omnem diligentiam testes recipere, & causam decidere possit.

1. Ubi in primis observa, inter liberos suscipientis & susceptum è baptisate contrahi spirituales cognationem, quæ non solum matrimonium contrahendum impedit, sed & contractum dirimit, c. 1. De cognat. spirit. in 6. Cui tamen hodie derogatum est per Concil. Trid. Sess. 24, c. 2, de reformat. matr. quod restricta est hæc cognatio spiritualis ad principales personas, non ad eorum liberos, sicut sup. ad tit. De cognat. spirit. annotavimus.

Occasione textus nostri movent hic Dd duplicem quaestionem: unam, An Iudex subditum suum extra territorium existentem possit citare? Alteram, quæ ratione, lite non contestata, iusserit summus Pont. recipi testes, & causam decidi, contra sit *Ve lite non contest. non procedatur ad testium receptionem?*

2. Quod ad priorem quaestionem attinet, ea admodum controversa est apud Dd. nostros. Sunt enim, qui putant subditum existentem extra ter-

ritorium iudicis ab eodem citari posse ad tribunal suum, per text. in l. Omnes 32, §. verum si apparitor & ibi Bald. C. De Episc. & Cler. & in l. 2. C. De officio Praef. urbi. Sunt qui contrarium existimant, per text. in c. Pastoralis De sent. & ra. iud. in Clement. in cap. 1, §. contrahentes De foro compet. in 6. Et horum ratio est, quod extra territorium jus dicenti non pareatur impune, l. fin. D. De iurisdic. & c. 2, in fine De constit. lib. 6. At verò citare jurisdictionis est, cum pertineat ad processum iudicii, §. fin. Instit. De poenat. tamen d. litig. adeo ut iudicium sine citatione ipso jure nullum sit, l. 1, §. item cum ex edicto D. Quæ sent. sine appellat. resind. c. Ecclesia 10, sup. De constit. & c. 8, sup. De majorit. & obed. Adde, cum iudex extra territorium suum per se citare non possit, ergo nec que per alium. Per se idem, quod Iudex ex eodem territorium suum pro privato habeatur, hoc est, deponat personam iudicis, l. 3, D. De officio Praef.

Verior tamen sententia posterior est, quod scilicet citare non possit, sed requirere debeat iudicem illius territorii, in quo subditus degit, ut ab eodem citeatur, & remittatur ad iudicium suum, per text. in d. c. Pastoralis. Cui cum non possit respondere Cynus, pro confirmanda priori sententia, tandem hoc responsum adfert, Transeat cum aliis erroribus Canonistarum. Refert eum Bart. ad l. 1 §. 1, D. De requir. reis. Imò contra aperto laborat errore ipse Cyn. quod jurisdictionem iudicis dilatat extra territorium suum, contra d. l. fin. & d. c. 2 De constit. lib. 6. Et quod attinet ad d. §. verum si apparitor, is §. agit de Praef. & o. prætorio (sicut legis inscriptio indicat) qui in totam provinciam jurisdictionem exercet. Non mirum igitur, si omnes provinciales ad suum tribunal vocet. Textus autem in d. l. 2, C. De officio Praef. urbi potius favet posteriori sententia. Nam ibi inibetur Praefecto urbi, ne personas ex provincia ad se vocet, præter officiales & homines ejusdem urbis seditiosos. Unde constat, Praefectum urbi regulariter non habere jurisdictionem in subditos in provincia existentes. Concludo igitur, iudicem extra territorium suum neminem ad se vocare posse, sed id curare debere per iudicem ejus territorii, in quo reus degit. Quamvis & id fieri possit per solum apparitorem sive nuntium; non quidem in eum finem, ut jurisdictionem in personam exerceat, sed ad eum effectum, ut si reus ad

ad hanc denuntiationem non compareat, mitti possit actor in possessionem bonorum ejus sitorum in territorio denuntiantis judicis, vel etiam possessionem decernere in alia bona per judicem loci exequendam, *cap. 1, §. contrahentes De foro compet. lib. 6.* Vide hac de re latius And. Gail. *lib. 1, Obs. 56.* Ubi tamen in fine errare videtur idem Gail, dum ait judicem domicilii citare posse subditum extra territorium ubique existentem, eò quòd subditus quocumque loco se vertat, semper subditus sit, ac proinde in loco domicilii citari possit: quia id adversatur *d. l. fin. D. De jurisd. & d. c. 2, De consuet. lib. 6.* Nec valet ratio And. Gail: tamen si enim subditus maneat extra territorium, non tamen quoad jurisdictionem, quam iudex extra territorium suum non potest exercere, adeoque ea territorii terminis circumscripta est, sicut constat *ex d. l. fin. & d. c. 2, & l. 3, D. De off. Praef. urbi.*

Ceterum non dubium est, judicem extra territorium suum existentem posse exercere ea, quae voluntariae sunt jurisdictionis, hoc est, quae à voluntate sive petitione ejus pendent, veluti sunt manmittere, adoptare, *l. 2, D. De off. Procons. judicem dare, l. fin. D. De off. Praef. urbi.* Sic Episcopus extra dioccesin suam beneficia potest conferre, *c. Post electionem 7, sup. De concess. praeb. Gal. & Panorm. ad c. Venit sup. De off. legas.* Item iudex extra territorium suum existens potest jubere citari subditum suum, qui in territorio est, quia & haec res voluntariae jurisdictionis est. Secus est in iis, quae sunt jurisdictionis contentiosae, hoc est, in quibus contentione sive conflictu partium proceditur. Haec enim cum cognitionem causae desiderent, non possunt aliter exerceri, quam sedente iudice pro tribunali, adeoque in loco majorum suorum, *l. penult. D. De iust. & jure iuncta l. A procedente 4, C. De dilationib.* Ut hinc obiter observandum sit, jurisdic-

tionem duplicem esse, voluntariam & contentiosam.

Jam ad textum nostrum redeundo, etiam si indicatur, maritum per literas Episcopi fuisse quaesitum, non ideo inferitur eum citatum fuisse extra dioccesin suam: potuit enim latuisse extra civitatem in alia parte ejusdem diocesis, vel eum vagabundum fuisse, & sic per edictum publicum Episcopi in valvis Ecclesiae Cathedralis fuisse citatum, ut in specie *c. fin. sup. De dolo & contum.* ita quòd citatio legitime praecesserit cognitionem causae matrimonialis, de qua edicto citatio vide quae habet And. Gail. *lib. 1, Observ. 56.*

Quod alteram quaestionem attinet, cur scilicet summus Pont. jussit hoc textu nostro recipi testes, & causam decidi, lite nondum contestata? Respondetur, quòd quidem regulariter non procedatur ad testium receptionem & decisionem causae, antequam lis contestata sit: si tamen reus legitime citatus non comparet, mittitur actor in possessionem bonorum ipsius rei contumacis, juxta decisionem *cap. Quoniam frequenter 5, sup. De lite non contest.* Quae ratio in causa matrimoniali, cum fieri non possit in personam absentis, permittunt jura, ut in matrimonialibus causis, lite etiam non contestata, procedatur ad decisionem causae. Alii aliam rationem hujus rei reddunt. Sed frustra huic rei immoramur, propter text. in *c. Dispendiosam De jud. in Clement.* quo aperte permittitur iudicibus, ut absque litis contestatione, aliave solemnitate simpliciter & de plano, sine strepitu & figura judicii solemniter procedere possint in causis matrimonialibus, beneficialibus, decimilibus, & usurariis; nisi quòd sententia definitiva debeat ferri in scriptis; quod ultimum domtaxar pertinet ad solemnitatem judicii, *l. 2, C. De sentent. ex brev. recitan. vide latius d. c. Dispendiosam, & cap. Sapè De verb. signif. in Clement.*

In Cap. A nobis 2.

Hunc textum quidam de accusatione matrimonii accipiunt, quidam de testificatione, quòd scilicet nulla horum fieri possit per scripturam, absente accusatore vel testibus.

Utraque interpretatio vera est, quam comprobat textus in *can. fin. xi. qu. 7, in can. Testes 12 qu. 9, in cap. Tua nos 8, sup. De cohabit. Cleric. in l. 3, §. divus D. De testib.*

In Cap. Videtur nobis 7.

Sententia hujus Cap. est, quod in causa matrimonii conjungendi vel dissolvendi propter consanguinitatem & affinitatem admittantur prius omnium parentes, & his deficientibus proximiores cognati. Quod à melius explicatum est *sup. cod. ad Rubr.* Sed quaerunt U. d. an idem juris sit quoad probationem contractus matrimonialis? Negat hic Bernard, in *V. sciunt.*

At Butr. & Host. quos citat & sequitur Panorm. hic, contra existimant *per hunc text.* dum inquit, parentes solere interesse hujusmodi contractui, quod eorum interest. Quare Panorm. post Hostiensem hac distinctione utitur, quod aut sponsus superior est sponsa divinis aut nobilitate; hoc casu suspectum dicit matrimonium esse per testimonium parentum in causa filiae suae.

In Cap. Infuper adjecisti 4.

SUMMARI A.

1. Matrimonium metu contractum est nullum.
2. Metus iste qualiter purgetur
3. Minor 25. annis an adversus matrimonium restitui possit?
4. Mulier minor decepta circa dotem recte restituitur.

Certi juris est, matrimonium per metum contractum esse ipso jure nullum, *per text. in c. Cum locum 14.* Et ibi latius dixi *sup.* De

2 sponsal. † qui tamen metus duobus modis purgatur, aut per voluntariam cohabitationem, aut per voluntarium concubitum, *c. Ad id 21. sup. De sponsal.* Quod fit, ut adversus hoc matrimonium, in quo quis merum antea passus est vel passa, jam purgato metu amplius audiri non debeat, *per h. text. nostr. in c. 4.*

3 Ceterum quaestio est, An minor viginti quinque annis adversus matrimonium restitui possit, forte quia se laesum dicit, eod quod pauperem pro divite duxerit, vilem pro nobili, corruptam pro virgine? Movet dubium textus in *l. 2. C. Si tutor vel curator interveniat*, quo restituitur minor, ex quacumque causa laesus sit. Idem testatur *tit.*

D. De minorib. 25. annis. Sed vetius est, minorem restitui non posse, quia se laesum probare non potest, quod necessum est, ut quis in integrum restituitur, *l. Nam postea 9. D. De jurejur.* At in matrimonio nulla laesio dari potest, cum matrimonium res spiritualis sit, ac proinde nullam estimationem recipiat, *c. fin. in fine sup. De rer. permutat.* Deinde matrimonium naturam suam indissolubilem est, *can. Puto, can. Si uxorem, c. Praecipit & can. Praeceptum xxxii. q. 5. c. Gaudemus 8. inf. De divort. Conc. Trid. Sess. 24. in doctrina de Sacram. matrim.* Tertio in rebus spiritualibus habetur minor pro majore, *c. fin. De judic. lib. 6.* Quare minor xxv annis restitutionem in integrum adversus matrimonium à se contractum petere non potest.

Illud jure permissum est in muliere minore, ut si haec decepta fuerit circa dotem, ut quia dotis nomine plus numeravit, vel constituit, quam maritus merebatur, recte eam vel ejus heredem restitutionem in integrum petere posse, *per text. in l. unica C. Si adver. dotem restit. possul.* Quamvis enim dos sine matrimonio consistere non possit, non est tamen res spiritualis, sed temporalis: ideoque in eam admittitur in integrum restitutio.

In Cap. Significante 5.

Hoc Cap. rejicitur accusatio matris, quae ut extorqueret pecunias à marito filiae suae, accusationem matrimonii ipsi intentabat, allegando scilicet impedimentum consanguinitatis, affinitatis, sive aliud inter ipsos conjuges. Rejicitur, inquam, propter turpem quaestum, *l.*

Qui accusare 8. circa fin. D. De accusat. & ut malitia matris occurratur, per hunc text. & in l. In fundum 39. D. De rei vind. utrobique dicitur malitiam non esse indulgendum. Idem observandum est in omni accusatore, ob easdem rationes.

In Cap.

In Cap. ultimum.

SUMMARI.

1. Denuntiatio publicā factā an quis admitti possit ad accusandum matrimonium.
2. Diversitas inter accusatorem & testem.

Rejicitur hoc Cap. & is accusator, qui post præfixum tempus denuntiationi (quæ solet in Ecclesia proponi ad objiciendum impedimentum canonicum, si forte aliquod subit inter contrahentes) impedire vult matrimonium postea contractum; eod quod suspectus habeatur, rem in tempus contracti matrimonii sponte & malitiosè differendo. Unde is, qui ignoravit publicam denuntiationem factam esse, putā quia fuit extra diocēsin, vel infirmitate correptus, ita ut exilium mentis pateretur; vel in puerili ætate constitutus, ita quod iudicio caruerit, aut aliā legitima causa præditus fuerit tempore denuntiationis, terminus denuntiationi præstiturus nihil nocet, cum adhuc impedimentum possit objicere. Idem est in eo, qui etsi in diocēsi fuerit, tamen denuntiationis tempore impedimentum ignora-

vit, sed postea prius didicit: nam & hic admittitur ad accusandum siue denuntiandum impedimentum, dummodò juramento suo ignorantiam suam confirmare possit. Usque ad eod, licet didicerit impedimentum ab iis, qui tempore denuntiationis tacuerunt; cum huic nulla culpa imputari possit, quod tamdiu tacuerit, *per hunc text in fine.*

Ubi notanda est differentia accusatoris & testis, quod scilicet accusator admittitur ad accusandum matrimonium, etiam si ejus auctor, à quo habet, admitti non possit. Secus in teste; hic enim repellitur à testimonio, sicut ejus auctor, *c. Licet 47. sup. De testibus.* Diversitatis ratio hæc est, quod accusator intentionem suam fundit non in nuda accusatione, sed in testibus siue aliis probationibus, ac proinde culpa auctoris sui sibi nocere non debet, qui culpa vacat. Testis verò fidem testimonii sui totam collocat & petit ex persona auctoris sui. Quare si hic repellitur, similiter & ille. *Ita Panorm. num. 10.* Observa hoc Cap. banonorum appellatione venire denuntiationes, quæ in templo fieri solent, ut jam dixi.

IN TIT. XIX. DE DIVORTIIS.

SUMMARI.

1. Divortium unde dictum.
2. Divortia qualiter olim ferent.
3. Hodie divortium admittitur tantum in duobus casibus.
4. Ex causa adulterii vel sevitia fit tantum separatio quoad torum.
5. Divortium in quo differat à repudio.
6. Divortii cognitio ad quem spectet.

CAjus Jurisconf. divortium vel à diversitate mentium dictum putat, vel quia in diversas partes eunt, qui distrahunt matrimonium, *l. 2. D. De divort.* † Et enim olim apud Ethnicos solo utriusque consensu vel etiam alterius tantum voluntate, civibus tamen Romanis seiprem adhibitis, divortium celebrabatur, hac verborum formula adhibita: *Tuas res tibi habeto, vel, Tuas res tibi agito.* Idque fiebat vel inter præcates,

vel absentes, videlicet per libellum repudii, *l. 2. l. Nullum 9. & passim D. h. 2.* donec Theodosius & Valentinianus Imp. Christiani ad certas causas divortium constrinxerunt, quæ recensentur in *l. Consensu 8. C. De repud.* quarum tamen pleraq; Justinianus sustulit, ut videre est in *Nov. 117. ut liceat matri & avia, &c. §. quia verò plurimas.* Quas non attingit hic adferre; † cum in causis divortii sequamur hodie jus Canonicum, quo nullum divortium admittitur, *c. 1. c. Ex parte 9. sup. De sponsal.* nisi duobus casibus: uno, propter ingressum Religionis, quod etiam fit altero conjugum invito, *c. 2. & c. Ex publico 7. sup. De convers. conjug.* Altero per conversionem alterius conjugum ad Christianam fidem, *can. Si infidelis cum can. seq. xxviii. quast. 1. can. 2. ead. quast. 2. c. Quanto & c. Gaudemus h. tit. sicut latius ibidem dicitur.*

Loquitur verò de divortio quoad ipsum vinculum conjugale, quando illud placè inter conjuges viventes dissolvitur: quod non fit, nisi in